

Om de tyske Flygtninge i Oksbøllejren

Af *Poul Ruus*,
tidl. Adjudant v. Lejrens Kommandantskab.

I godt halvandet Aar bar det danske Samfund uden Smaalighed og Had Forsorgsbyrderne for ca. 200.000 tyske Flygtninge.

Det har naturligvis ikke kunnet undgaas, at der har været »fortalt« baade det ene og det andet, men som i alle den Slags Tilfælde ser de faktiske Forhold helt anderledes ud.

Forfatteren til efterfølgende Fremstilling meddeler paa Grundlag af ca. 1 Aars personligt Arbejde i ledende Stilling med de tyske Flygtninge nogle positive Oplysninger om Flygtningeforsorgen i Danmark, der vel var en betydelig økonomisk Belastning, men paa den anden Side bragte saa mange Problemer, at det at kunne løse disse paa tilfredsstillende Maade blev en Samfundssag, der vendte ud mod den store Verden og derfor blev en Prøvesten for dansk Administration, der heldigvis har kunnet mestre Opgaverne, der var af vældig Art.

Maatte de efterfølgende Sider overbevise herom.

Flygtningesamfundet i Danmark opstaar.

Ved Aarsskiftet var det, selv for den mest retroende, vitterligt, at Det Tredie Rige stod for Fald — —. Fra Syd, Øst og Vest stormede de allierede Magters Stridskræfter mod Rigets Grænser, overskred disse, og fremad med blodige Stormskridt gik det.

Særlig fra Øst var Trykket uimodstaaeligt, og det blev derfor nødvendigt at evakuere meget store Be-

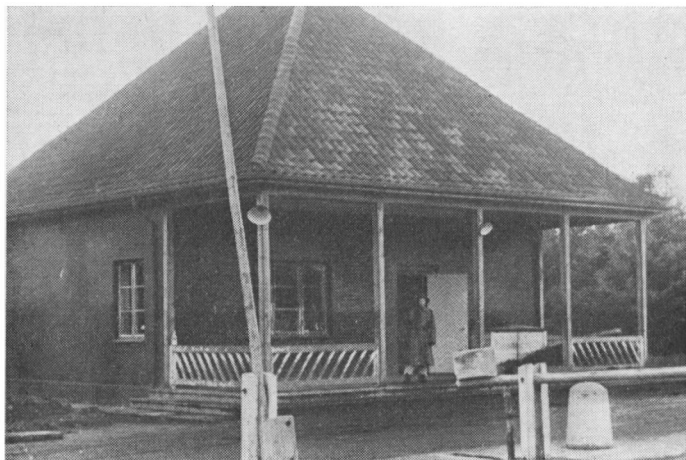
folkningsdele, en Evakuering, der vel stort set kan klassificeres i to Kategorier, den planmæssige af Myn-dighederne iværksatte og den hovedkulds, panikslag-ne af Mennesker, der reelt kun reddede Livet.

Saa store Mængder af den flygtende Befolkning, som det var muligt at udskibe fra Østersøhavnene, blev sendt til Danmark, hvor Besættelsesmagten be-slaglagde Skoler, offentlige Bygninger m. v., Foran-staltninger, over for hvilke den danske Befolkning at-ter kun havde at dukke Nakken, intet kunde forhind-re denne Invasion. At denne Flygtningestrøm var særlig velkommen, er det Synd at sige, men »Gæster-ne« maatte modtages, indkvarteres og forplejes, og for vor Regning.

I Løbet af det første Kvartal af Aaret 1945 ankom der saaledes ca. 225.000 Flygtninge hertil, fortrinsvis fra de østlige Omraader af Tyskland og fra de af Po-len paany besatte Landsdele.

Kapitulationen den 5. Maj 1945 satte det endelige Punktum for denne Trafik, der saa til Gengæld blev et rent dansk Anliggende og af den vanskeligste Art, og derfor blev Flygtningeforsorgen i Danmark orga-niseret som et særligt Organ, hvis øverste Leder var fhv. Handelsminister Johs. Kjærbøl og med Folke-tingsmand Poul Hansen som Leder af det kulturelle Arbejde.

Bestræbelserne blev naturligvis straks rettet mod at faa frigjort saa mange af de beslaglagte Bygninger som muligt, fortrinsvis dog Skolerne, Bestræbelser, der konkluderede i, at man spredt over det ganske Land oprettede Flygtningeforlægninger i Barakker og lig-nende af Tyskerne evakuerede Lokalteter. Helt lige-til var det naturligvis ikke at etablere disse Flygtningeforlægninger, dels var der det vanskelige Materiale-spørgsmaal, dels skulde der et betydeligt Administra-

Hovedvagten ved Lejrens Indgang, en dansk Soldat er den første Hilsen.

tionspersonale til. Der var, da Flygtningeforsorgen startede som dansk Anliggende, ca. 900 Forlægninger i Landet, men ved energisk Indsats blev dette Antal efterhaanden bragt ned, saaledes at der pr. 1. Januar 1946 var ca. 230 Forlægninger, d.v.s. at Bestræbelserne gik i Retning af større Forlægninger; der blev stadig arbejdet med yderligere Koncentration, og i August 1946 var Forlægningernes Antal allerede bragt ned til ca. 120, og inden Aarets Udgang var man kommet ned til ca. 100.

Flygtningemassen var ad forskellig Vej blevet reduceret noget, dels ved Hjemsendelse af saakaldte »Allierede Flygtninge« og de saakaldte »Wehrmacht-angehörige«, altsaa Personer, som paa en eller anden Maade havde været knyttet til den tidligere tyske Krigsmagt.

Dog var der ca. 200.000 Flygtninge tilbage, og som man vil have forstaaet, i ret store Forlægninger, deraf

Lejren set mod Vest. I Baggrunden Badeanstaltens Skorsten.

nogle endog meget store, f. Eks. Oksbøl, Kløvermarken, Ry Flyveplads, Aalborg m. fl.

Der kan være flere Grunde til at se lidt nærmere paa Livet i en Storlejr, idet de Problemer, som naturligvis fandtes i alle Lejre, i en stor Lejr potenseredes i en saadan Grad, at Belastningen, som det danske Samfund maatte bære i denne Henseende, finder ypperlige Udtryk.

Landets største Flygtningelejr.

Landets største Flygtningelejr, Oksbøllejren, der husede ca. 35.000 Flygtninge, laa ca. 12 km vest for Varde. Den havde først Ritmester Bjørnholm til Lejrchef og efter hans Udnævnelse til Oberstløjtnant Forstander Anker Petersen fra Statens Ungdomslejr i Ulfborg.

Oksbøl havde i mange Aar været Hjemsted for den danske Hærs Specialvaaben, f. Eks. Artilleri, Ballonpark m. fl., der i visse Perioder afholdt Øvelser her.

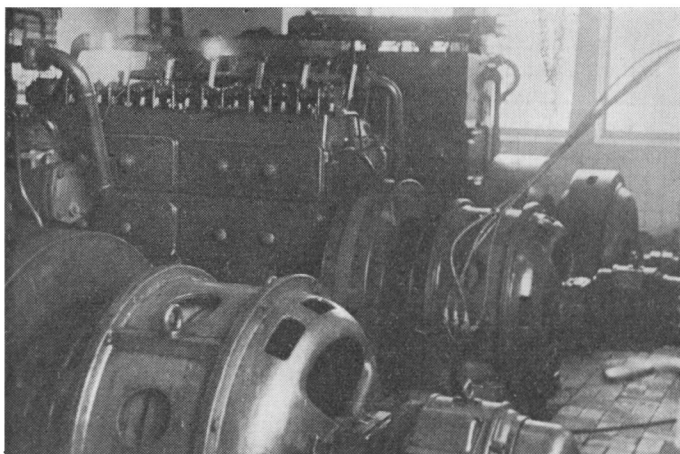

Hovedgaden, Efteraarstemning. Lejrbanens Spor ses til venstre.

For Besættelsesmagts Befæstningssystem langs den jyske Vestkyst havde denne Lejr en særlig gunstig Beliggenhed, men de derværende Lokalteter var naturligvis af ret beskedne Dimensioner.

Oksbølplantagen, der ligger ved Lejrens nordlige Begrænsning, er anlagt i Aaret 1888 og dækker et Areal paa ca. 900 ha med mange Smaasøer som *Faaresø*, *Præstesø*, *Gaasesø*, *Sortesø*, *Sølagersø* m. fl. Plantagen blev nu gennemskaaret af brede Gader, og et meget stort Antal Barakker blev opført tilligemed Elektricitetsværk (1200 HK) og Vandværk. Endvidere blev der bygget et stort Teater, hvor Værnemagts Medlemmer kunde hente Adspredelse.

Den nye Lejr, der fik Navnet »Nordlejren«, havde en Hovedgade (Hauptstrasse), og parallelle Gader Nord for denne betegnedes alle som Nordgader med Numre 1, 2, 3, 4 osv. og tilsvarende Syd for Hovedgaden som Sydgader 1, 2, 3, 4 osv., og Gader, der krydsedes fra Nord til Syd betegnedes som Tværga-

Lejrens El- og Vandværk, 3 Sugegasmotorer og 1 Dieselmotor, gl. U-baadsmotor.

der 1, 2, 3, 4 osv. Besættelsesmagten raadede ogsaa over store Lazaretter.

Her i denne store Troppeøvelseslejr (for en Division) blev der jo ved Hjemsendelsen af de tyske Tropper Plads, som kunde udnyttes af Flygtningeforsorgen. Allerede i Værnemagtens Tid var der kommet Flygtninge til Oksbøl, og omkring Midten af Maj 1945 rummede Lejren ca. 9.000 Flygtninge.

Fra 15. Maj 1945, hvor Lejren blev overtaget af dansk Administration, blev Flygtningenes Antal stadig forøget, saaledes at Lejren den 31. August Kl. 12 Middag rummede ialt ca. 35.000 Flygtninge, der fordelte sig paa følgende Maade efter Alder og Køn:

Mænd over 14 Aar	5.500
Kvinder over 14 Aar	17.300
Børn fra 6-14 Aar	7.700
Børn under 6 Aar	4.500

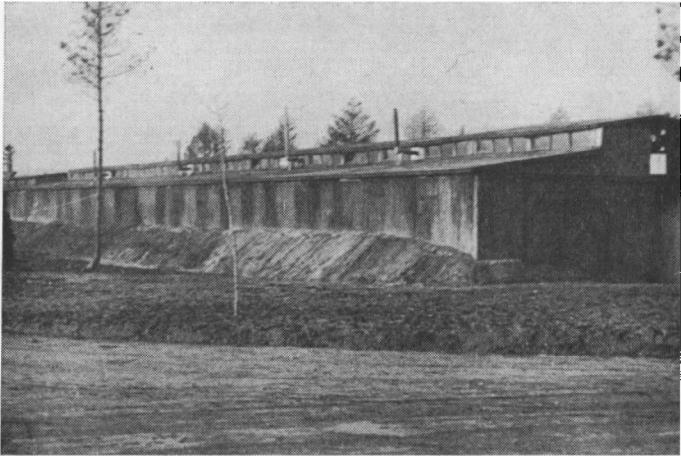
Alm. Barakker med en Stue til 16 Personer.

Som man ser et Samfund med Kvinder og Børn i absolut Flertal.

Strejflys over et pengeløst Samfund.

Det tyske Flygtningesamfund var selvstyrende, dvs. de indre tyske Anliggender blev stort set ordnet uden dansk Indgriben, idet der var udgivet Retningslinier for Livets Gang.

Ledelsen laa hos Borgmester og Viceborgmester, og som besluttende Myndighed var der Byraad (Gemeindevertretung) og Magistrat (Gemeindevorstand). Desuden raadede Forvaltningen over alle de Organer, som en Købstad normalt raader over, saasom Folke-register, Politi, Retsvæsen, Arbejdsanvisning m. v. Borgmesteren og øvrige Forvaltningsorganer stod i snæver Forbindelse med den danske Administration, der kontrollerede, at alt gik som befalet. Der fandtes iøvrigt tysk Fængsel, og som Supplement hertil var

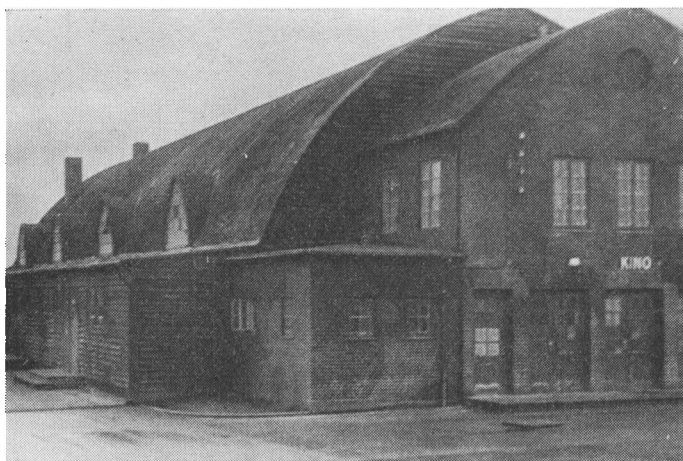
En Hestestaldbarak, Beboelse for 135 Pers. Der er kastet Jord op om Ydervæggene for at lune.

der Straffebarakker, hvis Beboere sattes til smudsigt og andet ubehageligt Arbejde.

Men iøvrigt var Forvaltningen forgrenet yderligere ved Opdeling af Flygtningesamfundet i fire Distrikter, som hvert var underlagt en Distriktsforstander. Under Distriktsforstanderne sorterede saakaldte Blokældste (en Blok bestod af ca. 10 Barakker + 1 Køkken), og for hver Barak havde en Barakformand Ansvar for Bestemmelsernes Overholdelse.

Naturligvis forekom der Uorden hist og her, men i Betragtning af dette Samfunds Uensartethed og Størrelse maa det siges, at det var meget lidt, der krævede Paatale.

Her kan det maaske have en vis Interesse at se lidt paa Lejrens Politi- og Retsvæsen. Et Forligsnævn søgte at afgøre alle Spørgsmaal og Tvistigheder. En Lejrret bestaaende af 1 Dommer og 2 Doms mænd afgjorde alle Overtrædelser af Lejrbestemmelser m. v., for saa

Biografteatret, her vistes Film, Ballet, Operetter m.v. og store Koncerter, en Tid benyttet til Gudstjeneste for de forskellige Konfessioner, Plads til ca. 800 Pers.

vidt danske Interesser ikke var krænket. Sagen forelagdes Retten af en offentlig Anklager, efter at det tyske Politi havde indhentet de fornødne Oplysninger. Der beskikkedes Forsvarer, og Retshandlingerne var offentlige. Straffen kunde være Advarsel, Hefte eller Fængsel indtil 6 Maaneder og afsonedes i Lejrens Arrestanstalt eller Straffebarakker. Det tyske Politi raadede over 225 Ordens- og 60 Kriminalbetjente, og maanedlig blev gennemsnitlig behandlet ca. 500 Sager.

Der fandtes i Lejren 3 evangeliske og 2 katolske Præster, og den danske Sognepræst i Aal Sogn (Oksbøl), H. B. Graabæk, var autoriseret af den saakaldte Kirketjeneste til at føre et vist Tilsyn med de aandelige Rørelser. Ugentlig afholdtes 10 Gudstjenester med sa. 7.000 Kirkegængere og 3 Børnegudstjenester med ca. 2.000 Børn. Ca. 800 Børn blev konfirmeret, og ca. 1300 »gik til Præst«. — I denne Forbindelse

Matematik i den højere Skoles 3. Kl. I Baggrunden Lederen af Lejrens Skoler, Prof. Hoffmann.

maa man ogsaa nævne cand. theol. Halfdan Lange, der ofrede, hvad han ejede, og til sidst sit Liv, for at hjælpe Flygtningene — idet hans Helbred blev nedbrudt ved Askese og senere Ophold i de mest usunde og triste Flygtningelejre i Tyskland. Tilknyttet »Fredsvennernes Hjælpearbejde« fik han ved sin opfrende Hjælpsomhed og sin strenge, puritanske Livsførelse stor Betydning for mange Mennesker. — »Naar Flygtningene engang har glempt det meste om Oksbøllejren«, skriver Pastor Graabæk, »vil de endnu huske »Bruder Lange«. Han voldte Lejrledelsen nogle Knuder ved sin af og til ureglementerede Færden, men godt, at der var Plads til ham.«¹⁾

Skolevæsenet var delt i Gymnasium (Oberschule) og Folkeskole (Volksschule), og Undervisningen ledes af *politiske* Emigranter, der af Flygtningeadmini-

¹⁾ Ved Babylons Floder —. Ribe Stifts Aarbog 1949, s. 48.

Fra et højt Taarn holdtes Døgnbrandvagt, Lejren set mod Øst.

strationen var ansat som lønnet Kontrol og iøvrigt kunne gaa og komme som danske Statsborgere. Ca. 400 Lærere og Lærerinder underviste ca. 9.000 skolepligtige ca. 3-5 Timer daglig, og Elevmassen fordelte sig med ca. 1.400 i Gymnasiet og 7.700 Elever i Folkeskolen. For alle *ikke* skolepligtige var oprettet en Folkehøjskole med ca. 8.000 frivillige Deltagere, hvor der blev undervist i Sprog (ikke Dansk), Handelsfag, Tegning, Kulturhistorie, Skak, Musik, Botanik m. m. Samtidig bør nævnes, at ca. 3.000 blev uddannet i deres Fag. En Børnehave tog sig af ikke mindre end 4.500 Børn. Som et Kuriosum kan anføres, at et meget stort Antal af de yngste Elever af Krigens Ragnarok havde bragt den sorte Tavle med til Oksbøl.

Bevogtningen af Lejrens Omraade, der var 374 ha og havde en Omkreds af 7,65 km, skete ved danske Soldater, ca. 400 Befalingsmænd og Menige, og 33 Politibetjente, hvis Opgave bl. a. bestod i at overvaage, at der ikke blev fraterniseret og handlet sort.

Her er 500.000 kg Kartoffler nedkulet.

Lejren havde eget Brandvæsen, idet et Detachment, ca. 40 Befalingsmænd og Menige, fra CBU-Kolonnen i Herning laa fast i Lejren, men iøvrigt var der forskelligt Brandslukningsmateriel i Barakkerne.

Forsyningstjenesten.

En ikke uvæsentlig Funktion i Lejren var Forsyningen med Levnedsmidler af den forskelligste Art, og til Illustrering af Forsyningstjenestens Omfang skal anføres nogle Enkeltheder.

Daglig kørte 14 Lastbiler, 24 Spand Heste og et varierende Antal lejede Køretøjer samt den først paa Aaret anlagte smalsporede Jernbane fra den tidligere tyske Banegaard, hvis store Magasiner benyttedes til Levnedsmiddellagre og Oplagsplads for Tørv og Brunkul, til Lejrens yderste Distrikter, ialt ca. 11 km. Der var saavel Diesel- som Damplokomotiver samt ca. 180 Tipvogne. Sporene til denne Bane var af Flygtningene

*Et af de store Køkkener, beregnet for 2—3000 Personer.
Der diskuteres, mens der ventes på Dagens varme Ret. Skæbnens
Tilskikkelse vilde, at Køkkenet blev indrettet i Værnemagtens
tidligere Gasrum.*

optaget ude i Terrainet, idet Værnemagten havde et særdeles udviklet Spornet over Hederne til Vestkystens Batterier m. v.

Tallene fra en foretaget Beregning over en Maanedes Transporter af Levnedsmidler til en Flygtningemasse paa 35.000 Personer er meget talende:

Mælk	ca. 550.000 Liter
Paalæg	57.000 kg
Kartofler	550.000 kg
Brød	500.000 kg
Margarine	22.000 kg
Mel og Gryn	50.000 kg
Gule Ærter	20.000 kg
Peber	100 kg
Salt	10.000 kg
Sennep	3.500 kg
Eddike	5.000 kg
Fisk	50.000 kg

Poul Ruus

Grønsager	200.000 kg
Kød	40.000 kg
Sukker	17.000 kg
Theerstatning	3.500 kg

Kosten indeholdt de forskriftsmæssige 2270 Kalorier i Normalportionen. Der blev daglig udleveret varm Mad fra 21 Køkkener, der hvert bospiste 1500-2000 Personer. Den længste Ventetid ved Udleveringen var 12 Minutter. Tørkost udleveredes for 2-3 Dage ad Gangen, og denne bestod jo af Brød, Margarine, Paalæg m. v. Der kunde endvidere ydes Særforplejning, der alt efter Forholdene blev dels afhentet, dels bragt, og den tildeltes Lazaretpersonale og særlige Patienter. Som Eksempler paa Middagsmad anføres 3 »Dagens Retter« med Prisangivelse:

<i>Fredag d. 19/7 1946</i>		Pris pr. kg i Ører
Spidskaal	25 g Oksekød m. Knogler	180 4,50
Oksekød	600 g Kartoffler	19 11,40
Kartofler	400 g Spidskaal	20 8,00
	10 g Byggryn	44 0,44
	6 g Salt	18 0,12
	1 g Kommen	300 0,30
<i>Søndag d. 21/7 1946</i>		Pris pr. kg i Ører
Svinekød	68 g Svinekød m. Knogler	220 14,96
Pillekartofler	600 g Kartoffler	19 11,40
	20 g Bygsigtemel	44 0,88
	20 g Løg	100 2,00
	6 g Salt	18 0,11
	0,25 g Laurbærblade	400 0,10
<i>Onsdag d. 24/7 1946</i>		Pris pr. kg i Ører
Kogt Fisk	350 g Fisk m. Hoved	50 17,50
Pillekartofler	(200-240 g netto)	
Sennepssovs	7 g Svinefedt	220 1,54
	600 g Kartoffler	19 11,40
	20 g Bygsigtemel	44 0,88
	1 g Sukker	43,5 0,04
	12 g Sennep	80 0,90
	6 g Salt	18 0,11

Om de tyske Flygtninge i Oksbøllejren

En normal Tørkostportion for een Dag ser saaledes ud:

350 g	Rugbrød
125 g	Sigtebrød
20 g	Smør
25 g	Paalæg og Leverpostej
25 g	Ost eller 35 g Kvarg eller Smelteost
15 g	Sukker (14,5 g til Portionen, ½ g til Køkkenet)
1½ g	Theerstatning

Det var sjældent, at der fra Flygtningene blev fremsat specielle Ønsker om dette eller hint i Kostplanen, men en Dag blev der rettet Forespørgsel, om det ikke var muligt, at der som Paalæg kunne gives *røget Koyver*, dette blev meget savnet af Folkene østfra, hvor dette Paalæg var en meget yndet Spise.

Ialt var der ved Forplejningslagre, Køkkener og Tørkostforplejning beskæftiget ca. 2750 Personer.

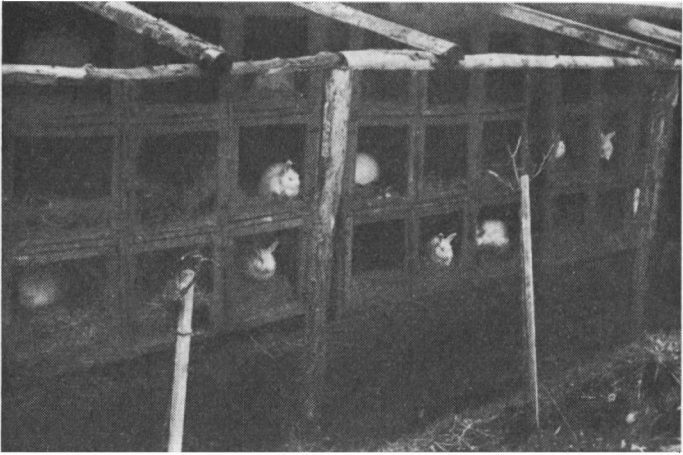
Regnskabet for Udgifterne pr. Flygtning pr. Dag stiller sig saaledes:

Middagsmad pr. Flygtning pr. Dag	ca. Kr. 0,27
Tørkost pr. Flygtning pr. Dag	ca. Kr. 0,50
Samlede Forplejningsudg. pr. Dag	ca. Kr. 0,77
Øvrige Udgifter, heri medregnet delvis Beklædning, Rengøringsmidler, Reparationsarbejder, Drift af Lazaret, tekn. Værker, Lønninger m. v. ...	Kr. 0,42
Samlede Udgifter pr. Flygtning pr. Dag	Kr. 1,19

Det kostede altsaa en god Krone pr. Dag pr. Flygtning, og det ser jo ikke ud af saa meget, men for de 35.000 Flygtninge i Oksbøllejren bliver det dog til en maanedlig Udgift paa 1,25 Mill. Kr., og saa kan enhver nemt regne ud, hvad de ca. 200.000 tyske Flygtninge belastede det danske Samfund med pr. Aar.

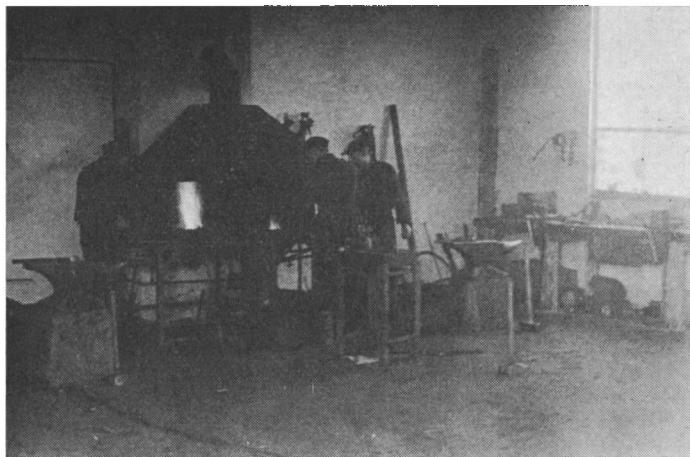
Der arbejdes.

Nu maa man ikke tro, at Flygtningene kun tænkte paa Mad og ellers intet udrettede, tværtimod, der blev

Fra en Angorakaninfarm, ca. 500 Dyr, Ulden opr. benyttet af Luftvaabnets Piloter, senere anvendt til Børnene.

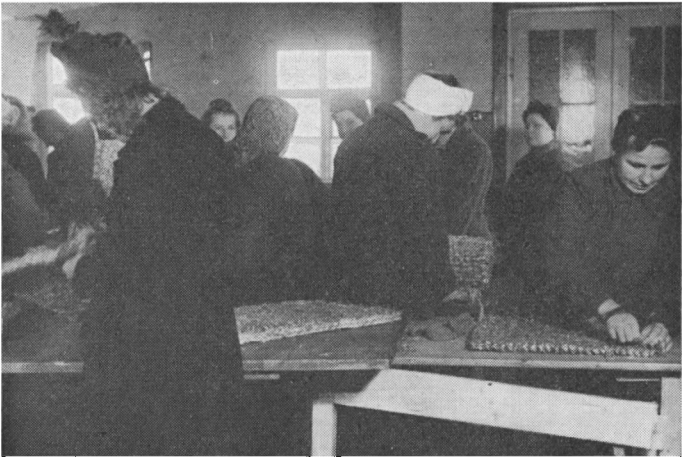
arbejdet overalt og med Iver og Lyst. Daglig var ca. 10.000 Personer i Beskæftigelse, men der raadede iøvrigt almindelig Arbejdspligt. Arbejdspligten omfattede Mænd og Kvinder i Aldrene henholdsvis 14-65 og 14-60 Aar. Undtagne var Invalider, Mødre med Smaa børn, Kvinder eller Mænd, der havde Forsørgerpligt for Personer, der ikke kunde hjælpe sig selv, og som ikke kunde faa en arbejdsfritaget Person til at overtage Tilsynet. Da Mændene var i Mindretal, maatte Kvinderne derfor tage deres store Del af Arbejdet. Arbejdstiden var fra 3-6 Timer og over 6 Timer daglig, og det maa siges, at Kvinderne oftest arbejdede betydelig bedre end Mændene. Alene Køkkerne, der gennemsnitlig leverede Mad til 1500-2000 Personer, krævede som ovenfor nævnt en Masse Arbejdskraft, men ogsaa Reparationsarbejder af alle Arter gav stor Beskæftigelse: Skrædderier, Skoreparationsværksteder, Tørvearbejde, Forplejningslagre, Ba-

Drevne Varmesmede smedede Økser og Værktøj.

netjeneste, Transport, Vejarbejde, Smede- og Autoværksteder o. m. m.

Men ogsaa direkte Beskæftigelsesarbejde var taget op, f. Eks. Fletning af Straamaatter til Barakkerne. Det blev opgjort, at der for at dække Behovet skulde flettes Maatter af 235.000 kg Halm, og daglig var ca. 600 Personer beskæftiget i denne Fabrikation, der faldt i to Afdelinger: *Fletteriet*, hvor Kvinder paa Akkord og ved Fletning af 50 m Halmbaand berettigedes til Fyraften, og *Maattesyeriet*, hvor Fletningerne sydes sammen til Maatter, og her var Akkorden Syning af 1 m². Endvidere var oprettet et Børstenbinderi, hvor ca. 200 Kvinder bandt Børster af det paa Heden indsamlede Materiale. Der fremstilledes maanedlig ca. 5000 Stk. Koste, Gulvskrubber og Skurebørster, og af denne Produktion dækkedes selvfølgelig først Lejrens eget Behov, men en ikke ubetydelig Del af Produktionen kom »til Eksport« til andre Lejre. Ogsaa en omfattende Fremstilling af Legetøj fandt Sted, og

Halmbaandene syes sammen til Maatter til at lune i de mest utætte Barakker.

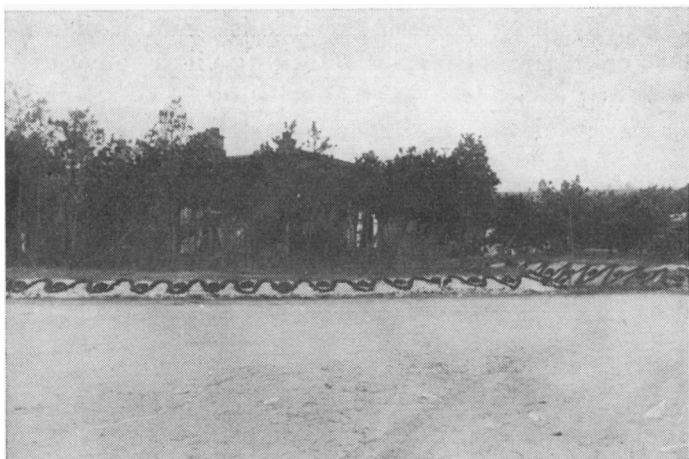
den 12. December 1945 var der ca. 30.000 Stk. Legetøj klar til den kommende Julehøjtid. Ved en Udstilling blev ogsaa vist de nydeligste Husflidsarbejder.

Et stort Vaskeri havde en Kapacitet paa ca. 11.000 kg ugentlig.

I Lejren fandtes	5.500	Mænd	og	17.300	Kvinder
Opført i Arbejdskartoteket	4.000	»	»	12.500	»
deraf beskæftiget halvdags (3-6 Timer)	1.900	»	»	3.700	»
deraf beskæftiget heldags (6 Timer og mere)	2.100	»	»	2.000	»

Af Dagens Post.

Flygtningenes Forbindelse med Omverdenen var naturligvis stærkt beskaaret, alle Breve, der afsendtes eller modtoges, blev censureret, og var de da angivne Retningslinier blevet fulgt, vilde dette Censurarbejde have været en Ørkenvandring, men, ja undskyld, hel-

*Der var Konkurrencer om de smukkeste Omgivelser.
Her er pyntet med Mos.*

digvis er Menneskene nu først og fremmest Mennesker, man tager Chancen, saaledes ogsaa paa dette Punkt. Der kunde skrives en læseværdig Bog bygget over utilladelige Breve, men som Kipling siger, det er en anden Historie.

Her skal kun anføres et Brev indgaaet fra en Student, ikke fordi det deri indeholdte er en »enlig Sval«, tværtimod, men fordi, ja, nu kan De jo selv læse:

Ærede Administration.

De administrerer en Lejr med ca. 35.000 Flygtninge fra Tyskland. De holder sammen paa dem, giver dem Ly og Mad og søger at holde deres Sundhed vedlige. Saa kan Flygtningene ikke ønske mere fra Deres eller nogens Side. Hvad der ellers fremkommer af Ønsker fra Lejren og til Lejren, kan De vinke bort som Løst og Unødvendighed, ja Utilstedelighed. Jeg tænker paa mit specielle Tilfælde. Jeg har aldrig haft med

nogen Tysker at gøre, er af patriotisk Familie, har altid tænkt, talt og handlet Dansk og vil vedblive dermed. Jeg er Student, taler Engelsk og Tysk ret godt, og da jeg blev antaget som Vagt ved bl. a. en Flygtningelejr, kunde jeg ikke undgaa at tale med Flygtningene i tjenstligt Ærinde. Efterhaanden lærte man nogle at kende, man kom til at tale med de unge Piger, vi var nysgerrige efter at høre dem fortælle, og de var nysgerrige efter at spørge om deres fremtidige Skæbne, hvad vi ikke vidste noget om; men Sagen er, Kontakten blev sluttet. Jeg blev forelsket i en Pige, og hun i mig. Noget meget menneskeligt, og dog: hun var Tysker, af et Folk, som har vundet Verdens Foragt og Vrede og med Rette; og min Afsky for Nazismen og det tyske Folks Slaphed er uomstridelig. Men da jeg blandt andet er Digter og Aandens Tjener, saa jeg ud over Landegrænser og nationale og økonomiske Hindringer og holdt ved hende og holder stadig ved hende. For naar vore Interesser er fælles, vort Sind og vort Temperament, og vor Kærlighed stærkere end Livet og Døden, saa maa alle andre Hensyn trods alt, trods Sved og Taarer, træde i Baggrunden. Vor Forbindelse er af ren aandelig Karakter i Modsætning til de fleste andre Kærlighedsforbindelser og især denne specielle Slags. Derfor er den stærk og kan overvinde alt; Tidsrum og Vejstrækninger betyder intet, før eller senere forenes vi, om det saa først bliver i Evigheden. Vi er unge, har Tro og Haab nok, hun har baa-ret Skæbnens Tilskikkelser med rank Ryg og Taalmodighed og bevaret sin Sjæl ren. . . . hedder hun, født i Siden jeg tog Afsked med hende ved Lejren i har jeg faaet et Brev fra hende; siden hun er kommet til Oksbøl, har jeg intet hørt i 2 Maaneder, det er uudholdeligt. Kan De give mig Tilladelse til at se og tale med hende en halv Dags Tid i Julen. Da

beder jeg Dem sende mig et Indgangsbevis eller hellere et Udgangsbevis til hende. Det er et dristigt Spørgsmaal, men nu er det sagt, og saa maa De handle efter Deres Samvittighed. Vil De ikke i alle Tilfælde sende mig en Besked. Vi længes frygteligt efter at mødes nu efter 4 Maaneders Forløb, skønt: (som hun skrev til mig)

»Oftmals Steh, ich in Gedanken
schicke manchen Seufzer hin,
meine Liebe soll nicht wanken,
wenn ich auch nicht bei dir bin.«

Deres ærbødige

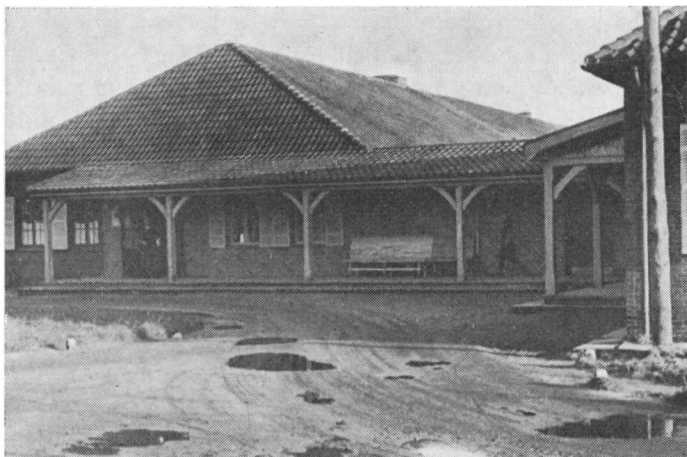
....

Om Administrationen forstod dette Nødskrig fra en »betyngtet« Landsmand, er hyllet i Tavshedens Slør, men gæt selv!

Efter at der var aabnet Adgang til frit at skrive til Tyskland, og Tilsendelse af Pakker var blevet frigivet, svulmede Posten op til det næsten utrolige:

Maanedlig var der ca. 200.000 udgaaende Breve og ca. 250.000 indgaaende Breve. Af Pakker ca. 200 udgaaende og ca. 2.000 indgaaende.

Ved Højtiderne, særlig til Jul, var disse Tal betydelig større. Som man vil forstaa, var det, der kaldtes Brevcensur, ikke nogen helt almindelig Historie, og der blev da ogsaa gaaet frem efter særlige Regler, saaledes at Brevstrømmen ikke blev sinket nævneværdigt. Til Behandling og Fordeling af Posten fandtes der et organiseret Postvæsen. Men helt billigt for den danske Stat var dette, ja man tør sige overdrevne, Skriveri jo ikke, men paa den anden Side kan det være, at det saadan set var en ganske god Ventil mod Psykose af forskellig Art.

*Hovedlazarettet, ca. 300 Senge, desuden Børnesygehus,
Epidemiafdeling med 1200 Senge.*

Sanitetsvæsenet.

De syge behandlede efter deres Tilfælde paa Lazaret eller i Barakkerne. I Lejren praktiserede 10 Læger med fornøden Plejerskehjælp (130 Personer) inden for 10 Lægekredse. Ved Indlæggelse paa Lazaret (Sygehus) var Fremgangsmaaden som paa ethvert Hospital. Der fandtes 10 Afdelinger med ialt 1.000 Senge, 12 Læger + 10 studerende og 200 Sygeplejersker. 2 danske Læger og 2 Sygehusinspektører havde Tilsyn og Ledelse. Sygdom og Dødelighed var efterhaanden ganske normal, idet Vaccination foretoges, og alt var under Kontrol. Saavel i Lejren som paa Lazarettet var Apoteker med sparsomme Lagre af de nødvendigste Medikamenter, og ialt var 7 Farmaceuter beskæftiget her. Særlige Arbejdshold indsamlede Lægeurter. 8 Tandlæger udførte strengt nødvendige Tandbehandlinger og fortrinsvis kun konserverende, og der behandlede daglig ca. 260 Patienter. Lazarettets Om-

raade dækkede 6800 m², og der var ca. 30 Bygninger. Tuberkulose- og Psykiatrisk Afdeling modtog tillige Patienter fra alle andre Lejre i Jylland og paa Fyn. Den gennemsnitlige Belægning var ca. 775 Patienter.

Dødeligheden afspejles i følgende Tal:

Ialt døde siden Maj 1945 990 Personer.

Højeste Dødelighed:

April 1945 af ca. 5.000 Pers. 84 døde

Marts 1946 af ca. 35.000 Pers. 63 »

Laveste Dødelighed:

Juni 1946 af ca. 35.000 Pers. 18 »

I Lejren fødtes 927 Børn; af disse var 445 født i Ægteskab, dvs. at begge Forældrene opholdt sig her, 260 er født af ugifte Mødre og 222 af gifte Mødre, som enten var Enker eller ved Krigen og Flugten var blevet skilt fra deres Ægtefælle.²⁾

Der kan være Grund til her at henlede Opmærksomheden paa de særlige Bestemmelser, som var gældende for det tyske Sanitetspersonel, dvs. Læger, Tandlæger, Jordemødre, Farmaceuter, uddannede Sygeplejersker m. fl., der sagde, at de paagældende Personer *ikke* betragtedes som Flygtninge, derimod som tyske Statsborgere med Opholdstilladelse i Danmark, hvad der havde den praktiske Betydning, at de fik Særforplejning, og at det var dem tilladt at forlade Lejrene, ligesom de under særlige Omstændigheder kunde faa udleveret Penge. Indtil Udgangen af 1945 blev Sanitetstjenesten endnu udøvet af Værnemagtens Personel, men paa dette Tidspunkt overgik alle Sanitetsindretninger m. v. til den danske Stat, og Persona-

²⁾ Disse Fødselstal er opgivet efter Pastor H. B. Graabæks Afhandling »Ved Babylons Floder —« i Ribe Stifts Aarbog 1949, s. 40.

Hovedindgangen til Flygtningekirkegaarden, Grave i snorlige Rækker, nydelig holdt.

let blev formelt »hjemsendt«, men beordret til Tjeneste som hidtil, og herved opstod det ovenomtalte Forhold, der jo blot betød, at det paagældende Personel ikke skulde stilles ringere end hidtil gældende for det.

Efterskrift.

Saa vel ved Indkvartering i Lejrene som i de enkelte Barakker var Retningslinien saa vidt muligt at holde Familierne samlet. Bestod Familierne kun af faa Medlemmer, var det selvsagt nødvendigt at bringe flere Familier sammen i de enkelte Stuer, en Indkvarteringsmaade, der havde flere gode, men vist endnu flere uheldige Sider, selv om det paastaas, at denne Indkvarteringsmaade væsentlig har bidraget til, at Lejrpsykose saa godt som ikke eksisterede. I denne Forbindelse kan det nævnes, at der kun forekom ganske faa Selvmord, hvoraf to var tidligere Sindssygepatienter. Men egentlig var det forbavsende, at alt fik et saa

Amstertwod, dem 14. Nov. 45 wird die
Ausstellung für Kunstgewerbliche
und handwerkliche Arbeiten
um 15 Uhr in der K-Block-Lesehalle eröffnet.
Wir bitten Sie, der Eröffnung freundlichst
beizuwohnen.

Die Arbeitsgemeinschaft
für soz. Winterarbeit d. Volkshochsch.
H. P. S.

Trods primitive Forhold fremkom Indbydelser o. l. altid
i omhyggelig og smuk Udførelse.

gunstigt Forløb, ikke mindst under Hensyn til det aandelige Pres, hvorunder Flygtningene levede, og personlig berøvet næsten alt og, hvad vist var det værste, fuldstændig ribbet for alle Illusioner. Der var et vist Humør over det hele, selv om man mange Gange syntes, at det havde noget af Galgenhumorens Karakter. Men i hvert Fald eet staar fast, Flygtningene vilde meget gerne tilbage til Tyskland.

En Side af Flygtningeforsorgens Virksomhed tør dog vist kritiseres, nemlig den udstrakte *Anvendelse af politiske Emigranter* til Kulturarbejdet i Lejrene. Maaske der kan siges noget til Gunst for de Emigranter, som beskæftigede sig med Undervisningsspørgsmaal, men sandelig burde de Emigranter, som kun havde politiske Opgaver i Lejrene, ikke have været

tolereret. Her blot et Par Ord indskudt om disse Emigranter, hvoraf vi her i Landet havde en grumme Masse, altsaa tyske Statsborgere eller Statsløse, som de yndede at kalde sig, som før Krigsbegivenhedernes Bølgegang var skyllet op paa disse Strande. Disse Herrer dannede nu et særligt »Kulturkorps«, der svævede over Vandene i de større Lejre, hvor de var ansat med Løn af den danske Stat og nød Rettigheder som danske Statsborgere.

Blot denne Antydning om Flygtningeforsorgens Inderkreds, som sikkert vil faa en og anden til at forbaves.

En særlig Kulturinstitution under Emigrantvældet var Udgivelsen af en tysk Avis ved Navn: *Deutsche Nachrichten*, som ugentlig blev trykt i et Oplag, der nærmede sig de voksne Flygtnings Antal og fordeltes i Lejrene, men om dette Blad tjente en almindelig Demokratiseringstendens turde være tvivlsomt.

I Lejrene maatte ifølge de udgivne Bestemmelser ikke drives politisk Agitation, derimod politisk Oplysningsarbejde, men havde den sunde Fornuft været taget til Hjælp ved Udarbejdelsen af disse Bestemmelser, var de sikkert blevet byttet om, thi ved tilladt politisk Agitation havde man da den Mulighed i det store og hele at kunne føre en vis Kontrol, helt modsat med det politiske Oplysningsarbejde, der gennemførtes ved Husagitation og saaledes var helt ukontrollabelt. De gældende Bestemmelser førte da ogsaa til, at der her i Lejren blev drevet et hidsigt politisk Oplysningsarbejde, hvor alle Tricks blev benyttet — til ubodelig Skade for Roen i Lejrene. Der opstod politiske Skillelinier af en Dybde, som stærkt nærmede sig Begrebet: Krig paa Kniven. Nærmere at uddybe dette Emne ligger uden for nærværende Skildrings Hensigt.

Der burde selvfølgelig aldrig være givet Tilladelse til Politik i Lejrene; den eneste Form for Politik der burde være Humanitetspolitik, deri bundet dog det virkelige demokratiske Sindelag, og mon ikke der i Tyskland skulde blive Lejlighed nok for Flygtningene til at drive Partipolitik? En dansk Opgave kunde det dog ikke være at bibringe Flygtningene partipolitiske Opfattelser, men i hvert Fald ligger det uden for enhver Tvivl, at et Flertal af Flygtningene led meget under dette partipolitiske Puslespil.

Et andet Problem, som stadig gav Anledning til Uro i Lejrene, og som udnyttedes i rigt Maal af de politiske Partier, var Begrebet: *Overflygtninge*. De smiler, men saadanne fandtes virkelig ogsaa. Saa snart en Lejr fik en vis Størrelse, begyndte det organisatoriske Liv ret at træde frem. Der skulde da oprettes forskellige Organer, Institutioner m. v., og hver af disse skulde have en Leder. Hertil er intet at indvende, det var kun rimeligt, at den forhaandenværende kvalificerede Arbejdskraft blev taget i Brug, men samtidig med »Embedsbesættelsen« skete der i de fleste Lejre det, at vedkommende med Familie indkvarteredes for sig selv, altsaa for saa vidt udgik af Flygtningemassen og de for denne latente Ubehageligheder. Disse Folk boede altsaa for sig selv, dvs. at de ogsaa spiste deres Mad, der iøvrigt var ganske den samme som de øvrige Flygtninges, for sig selv, et Forhold, der før eller senere førte til Gnidninger, der enkelte Steder endog har været meget alvorlige; der udspreddes simpelt hen det Rygte, at disse Embedsindehavere fik mere og bedre Forplejning end de øvrige Flygtninge. I langt de fleste Tilfælde kunde disse Gnidninger henføres til politisk Agitation, men selvfølgelig kunde ogsaa personlige Forhold føre til saadanne Skumlerier. Men trods det, at man ikke var blind for disse Forholds

uheldige Sider, bibeholdt man stadig Begrebet »Overflygtning«, skønt Sagen i sig selv burde opfordre til Ændringer heri, saaledes at naar Embedsforretningerne var forbi, lukkede man Kontoret og forholdt sig som de øvrige Flygtninge. Naturligvis kan der siges noget til Gunst for denne Praksis, der jo bl. a. bundede i det Forhold, at mange Mennesker af forskellig Alder og Køn boede sammen, og den menneskelige Stræben jo stadig gaar ud paa at udskille sig, være sig selv, Argumenter, som i og for sig er fuldlødige under normale Forhold, blot ikke var acceptable under de givne Forhold. Det burde naturligvis være tilstræbt, at der blev saa faa Konfliktmuligheder mellem Flygtningene som muligt, til og med da der jo ellers ingen Personsanseelse var gældende, den Side af Demokratiet var i Orden og burde plejes.

Altsaa Begrebet Overflygtning burde have været elimineret, men naturligvis var Praksis ogsaa Udtryk for en »vis Betaling« for Bestridelse af Hvervet, men hvorfor var det egentlig saadan, det kropslige Arbejdes Udøvere fik dog ingen særlig »Løn«, dvs. Indrømmelser.

Det ovenfor anførte viser med Tydelighed, at det danske Samfund ikke har været smaalig med Hensyn til Foranstaltninger for at gøre Opholdet for de tyske Flygtninge taaleligt, og dette anerkendtes uforbeholdent af Hovedparten af Flygtningene, der jo heldigvis nu i mange Aar er over alle Bjerge, og dette sørgelige Afsnit af Tidens Historie er nu et Minde, men et, der burde mane til alvorlig Eftertanke, til Fremme af Tolerancen mellem Folkene paa Jorden.